

PULA IMVULA

GROWING FOOD • PEOPLE • PROSPERITY

KORANTA YA GRAIN SA YA BAHLAHISI BA NTSENG BA HOLA

Setshwantsho: seholpha sa Ntshetsopele ya Molemirui.

HLAHLOBA DITSHENYEHELO PELE O JALA

POLASI E LOKELA HO TSEJWA E LE KGWEBO MME E LOKELA HO LAOLWA KA NEPO. TEMOTHUO HA SE FEELA HO SEBETSA KA THATA HO HLAHISA SEJALO, EMPA E LOKELA HO HLAHISA PHAEULLO. MELAO E THATA E LOKELA HO THEHWA, E SEBEDISWE MME E LATLWE E LE HO ETSA BONNETE BA HORE BALEMIRUI BA KA HLAHISA DIHLAHSWA KA PHAEULLO LE KA NAKO TSOHLE.

Ka kgwedi ya Pherekong 2023 kgatisong ya *Pula*, atikele ya 'Plan ahead for the planting season' e ile ya phatlalatswa. Hona atikeleng ena, ho ile ha fanwa ka dintilha tse ngata hore motho a hlophise ditshenyehelo tsa tlhahiso tseo e leng tsa hae. Kgatisong ya kgwedi ya Phupu ya *Pula*, atikele ya 'Prevent unplanned financial surprises' e ile ya hlahiswa, mme mona bothata ba ditshenyehelo tse tsepameng di ile tsa hlakiswa ka botlalo.

Ho jala ke papadi e hlokolotsi haholo bakeng sa nako mme ho kgetha nako e loketseng ho jala ho ka ba boimanyana. Ka tsela e jwalo, ho lokela ho jalwe neng? Ho arabu potso ena, o lokela ho tadima ditshenyehelo tsa disebediswa le lekeno.

DITSHENYEHELO TSA DISEBEDISWA

Ditshenyehelo tsa disebediswa tsa temothuo ke ditshenyehelo tsohle tse baklweng ke ho hlahisa sejalo. Ho etsa hore e hle e tshwanelehe mona temong, ditshenyehelo tsa disebediswa di hlaoswa e le ditshenyehelo tsohle tse amanang le tlhahiso le kotulo ya dijalo jwalo ka petrolo, monontsha le dikhemikhale tsa temo.

Ditshenyehelo tsa disebediswa di ka arolwa ka mekgahlelo e mmedi, e leng:

- **Ditshenyehelo tse tsepameng**, tse sa fetoheng ka keketseho kapa

phokotseho ya palo ya thepa le ditshebeletso tse tlhahisweng kapa tse rekisitsweng. Ho ya ka temo, tsena ke ditshenyehelo tseo molemirui a lokelang ho di lefa, ho sa natswe hore o kgona ho hlahisa kapa tjhe. Tsena ke ditshenyehelo tsa kgwedi le kgwedi kapa selemo le selemo jwaloka ho hira mohala wa motlakase, rente, meputso le ditshenyehelo tsa ho phela – ditshenyehelo tse tla dula di le jwalo ka kgwedi le kgwedi kapa selemo le selemo.

• **Ditshenyehelo tse tsepameng** di fetoha ho ya kamoo khamphani e hlahisang kapa e rekisang ka teng. Ho ya ka temo, ena ke tshe-nyehelo e eketsehang ha tlhahiso e ntse e eketseha. Ditshenyehelo tsena di tla eketseha kapa di fokotseha ha tlhahiso e eketseha kapa e fokotseha. Mehlala ya tsena ke petrolo, peo, dikhemikhale tsa temo le monontsha.

Ka bogutshwanyane, ditshenyehelo tsohle = ditshenyehelo tse fetohang + ditshenyehelo tse tsepameng. Ho ya ka temothuo, ditshenyehelo tsohle tsa ho hlahisa dijalo di lekana le ditshenyehelo tsohle tse kang rente, kgodiso ya dimela, kgiro ya mohala wa motlakase, dikgafa le makgetho, hammoho le ditshenyehelo tse kang theko ya peo, monontsha, petrolo le dikhemikhale tsa temo.

LEKENO

Lekeno ke tjhelete kapa thepa e fumanweng bakeng sa kgauta e rekisitsweng kapa ditshebeletso tse entsweng.

Lekeno lohle la temo ke tjhelete yohle eo molemirui a e fumanang bakeng sa sehlahisa seo a se hlahisang le ho nehelana ka sona. Ho ya ka kutlwisiso ya poone, hona ho bolela theko ya *Safex* ho tloswa tjhelete ya dipalangwang le ho tlosa ditshenyehelo mane tshilong – ka mantswe a mang, tjhelete ya theko e fumanweng ya polasi ha e atiswa ka tlhahiso ke lekeno lohle la hao.

Hlahloba ditshenyehelo...

Lekeno le fumanweng le ka nna la tsejwa e le phaello. Ke lekeno leo o le fumanang kamora ho hula ditshenyehelo tsohle. Ditshenyehelo di kenyelletsa ditshenyehelo tsohle jwaloka makgetho, petrolo, dikgafa, monontsha le dikgulo.

Lekeno le fumanweng = lekeno lohle ho ntshwa ditshenyehelo.

KE NENG MOO HO SA LOKELENG HORE HO JALWE?

Sepheo sa molemirui ofe kapa ofe e lokela ho ba ho hlahisa dihlisiswa e le ho kgona ho lefella ditshenyehelo tsa dijalo le ditshenyehelo tsa bophelo – le ho ba le masalla a lekaneng bakeng sa ho jala tjhelete ya dijalo, kapa ho sebetsa e le letlotlo le mo thusang ho fumana kadimo.

Balemirui ba lokela hore ka tsela e jwalo ba sebedise kamano ena e le ho leka kgonahalo ya ho jala:

Phaello/tahlelolo = lekeno ho tloswa ditshenyehelo

Ho ya ka kutlwiso ya temothuo, hona ho bolela hore lekeno le fumanweng (phaello) le lekana le tjhelete eo molemirui a e fumaneng ha ho rekiswa sehlisiswa sa hae mme ho ntshwa ditshenyehelo tsa tlhahiso.

Ho bohlokwa haholo hore balemirui ba hlokomele le ho hlophisa tsohle ka nepo pele ba itlama ho jala dijalo. Hona ho bolela hore molemirui o lokela a hle a nepe ha a nahanelo pele ditshenyehelo

le lekeno la hae, ka lebaka la hore menahano e sa nepahalang ya dikgopoloo tsena e ka lebisa hore ho be le tahlelolo.

DITSHENYEHELO TSA SELEMO SA TEMO SA 2023/2024

Ho tla qosa tjhelete e kae ho jala hektara nakong ya selemo sa temo sa 2023/2024?

Mabatowa a tlhahiso a Central le Western Highveld

Ho **Theibole ya 1**, theko ya poone, sonobolomo le dinawa tsa soya bakeng sa mabatowa a tlhahiso a *Central le Western Highveld* a bontshitswe bakeng sa ditlhahiso tse fapaneng. Ditshenyehelo tsena ke mohlala – di ka fapano ka hohlehole bakeng sa tekanyetso ena. Ditheko tsa monontsha, sethibelalehola, sebolayadisenyi le petrolo di ka nna tsa fetoha pele ho jalwa. Molemirui ka mong o lokela ho hlophisa bajete ya hae ebe o etsa qeto ka tshwanelo.

- Ho ya ka **Theibole ya 1**, theko ya tlhahiso ya 3-tone e lokela ho ba bonyane R5 072,46 mme bakeng sa tlhahiso ya 5-tone, theko ya molemirui e lokela ho ba R3 826,82 ho arolwa.
- Bakeng sa sonobolomo, theko ke 1 tone ho ya ka hektara e lokela ho ba R9 342,84 mme bakeng sa tlhahiso ya 2-tone e lokela ho ba R6 805,94.

1 Tekanyetso ya theko ya mohlahisi bakeng sa poone le dinawa tsa soya tsa Eastern Highveld bakeng sa selemo sa tlhahiso sa 2023/2024 .

Tekanyetso ya jwale ya theko ya mohlahisi ya dijothollo bakeng sa kereiti e ka ntle ka ho fetisia tshilong e haufinyana (R/t) *	Poone ka theko ya R3 900/t			Sonobolomo ka theko ya R8 600/t		
Tlhahiso ya moralo (t/ha)	3	4	5	1	1,5	2
Boleng bohole ba tlhahiso (R/ha) @ theko e mahareng ya sejalo	11 700	15 600	19 500	8 600	12 900	17 200
Ditshenyehelo ka kotloloho tse fetohang (R/ha)						
Peo le dipeo tse nyenyanne	1 551,58	1 706,74	2 017,06	582,45	776,60	873,67
Monontsha	3 605,11	4 806,81	6 008,51	2 004,03	2 383,08	2 951,65
Kalaka	219,38	219,38	219,38	219,38	219,38	219,38
Petrolo	1 737,48	1 799,52	1 861,56	1 463,24	1 505,97	1 548,69
Ditokiso	773,83	782,32	790,82	675,59	679,84	684,09
Dibolayalehola	1 096,01	1 096,01	1 096,01	433,27	433,27	433,27
Dibolayadisenyi	710,48	710,48	710,48	91,04	91,04	91,04
Inshorensenya disebediswa	512,46	683,28	854,10	188,39	282,58	376,78
Theolo ya theko	582,57	678,64	781,98	171,45	194,95	221,89
Mosebetsi wa kontraka	-	-	-	-	-	-
Inshorensenya dijalo	268,81	358,41	448,01	173,90	260,85	347,80
Hofafatsa hodimo	-	-	-	-	-	-
Tswala ya kuno ya tlhahiso	552,89	642,08	739,40	300,14	341,38	387,41
Ditshenyehelo tse fetohang tse lekanyetwang tsohle ka kotloloho (R/ha)	11 610,59	13 483,67	15 527,31	6 302,87	7 168,93	8 135,67
Ditshenyehelo tsohle tsa dihlisiswa (R/ha)	3 606,79	3 606,79	3 606,79	3 039,97	3 039,97	3 039,97
Tshenyehelo/ha tsohle pele ho thekiso mmarakeng (R/ha)	15 217,38	17 090,46	19 134,09	9 342,84	10 208,90	11 175,65
Theko e moeding/ha pele ho ditshenyehelo tsa mmarakeng le phaello (R/ha)	-3 517,38	-1 490,46	365,91	-742,84	2 691,10	6 024,35
Tshenyehelo tsohle/tone pele ho mmaraka (R/t)	5 072,46	4 272,62	3 826,82	9 342,84	6 805,94	5 587,82

* (R/t) (Theko ha ho hulwa ditshenyehelo tsa mmaraka)

Mabatowa a tlhahiso a Eastern Highveld

Ho **Theibole ya 2**, tlhahiso ya lebatowa la tlhahiso la *Eastern Highveld* bakeng sa poone le dinawa tsa soya bakeng sa ditlhahiso tse fapaneng e bontshitswe. Ditshenyehelo tsena jwalokaha di boletswe ke mohlala mme le tsona di ka fetoha haholo ho tloha tekanyetsong ena. Molemirui e mong le e mong o lokela ho hlophisa bajete ya hae ebe o etsa qeto ka tshwanelo.

- Ho ya ka **Theibole ya 2**, theko ya tlhahiso ya 4,5-tone e lokela ho ba bonyane R4 330 mme bakeng sa tlhahiso ya 7-tone, theko ya molemirui e lokela ho ba R3 608,09 ha e arolwa.
- Bakeng sa dinawa tsa soya, theko ya dikarolwana bakeng sa 1,5 tone ho ya ka hektara e lokela ho ba R10 324,60 mme bakeng sa tlhahiso ya 3-tone e lokela ho ba R6 248,81. Ho bajete ya dinawa tsa soya, monontsha (kapa tokiso ya monontsha) e kenyeleditswe.

**CHRISTIAAN VERCUEL,
SETSEBI SA TEMO, GRAIN SA LE
PIETMAN BOTHA, MOLETSI YA
IKEMETSENG WA TEMO**

Dinawa tsa soya ka theko ya R7 800/t

1	1,5	2
7 800	11 700	15 600
908,04	1 362,05	1 589,06
254,78	254,78	235,91
255,42	255,42	255,42
1 711,77	1 803,54	1 598,16
1 542,86	1 630,26	1 717,66
941,85	941,85	941,85
961,07	961,07	961,07
-	-	-
278,68	347,52	410,29
-	-	-
804,99	1 207,48	1 609,98
-	-	-
382,97	438,20	465,97
8 042,43	9 202,17	9 785,37
3 279,63	3 279,63	3 279,63
11 322,06	12 481,8	13 065,00
-3 522,06	-781,8	2 535,00
11 322,06	8 321,2	6532,50

LENTSWE LA... Ngaka Sandile Ngcamphalala

B ALEMIRUI BA BANGATA HA JWALE BA SE A QETILE HO KOTULA MME BA SE BA NTSE BA LOKISETSA SELEMO SE SETJHA SA TEMO. RE A LE LEBOHELA KA HO KGONA HO KOTULA DIJALO MANE MASIMONG. HO NE HO HLILE HO LE THATA BAKENG SA BALEMIRUI BA DINAWA TSA SOYA LE BA DINAWA TSE OMELETSENG KAHA BA BANGATA BA NE BA HLOLEHA HO KENA MASIMONG HO A KOTULA, KA LEBAKA LA MONGOBO O NENG O NTSE O TSWELA PELE.

Le hoja e ne e le selemo sa katileho ho balemirui ba bangata, ho ne ho ntse ho na le balemirui ba bileng le selemo se thata sa temo. Komello e matla eo ba bileng le yona esale kgwedding ya Tshitwe ho a fihla vekeng ya pele ya Hlakola, e bakile tshitiso ya ho diehisa ho jala ka nako ho ba bangata.

Pula e ne e sa ne ho fihlela vekeng ya pele ya Phupjane. Dijalo di ne di sitwa ho mela ka tshwanelo maemong ao a mongobo o mongata hakaalo le ho bata ho matla, haholoholo mabatoweng a KwaZulu-Natala le Freistata Botjhabela. Balemirui ba bangata dikarolong tse ka Botjhabela tsa naha ba ile ba shebella ha dijalo tsa bona di senyeha mane masimong kaha ba ne ba sitwa ho kena ho ona ho a kotula. Maemong a mangata, ba ile ba ba ba sebetsa ka matsoho e le ho leka ho baballa dijalo tsa bona.

Ho fetofetoha ha tlelaemete ke ntho ya nnete ho balemirui bohole ba Afrika Borwa. Maemo a lehodimo a ntse a tswela pele ho se tshephahale dibakeng tse ngata. Bolepi bo bontsha hore selemo se tlang e tla ba sa komello haholwanyane, empa re ke ke ra laola tsa bolepi ba bokamoso.

Ntho efe kapa efe e ka etsahala. Taba ya bohlokwa eo re ka e etsang ke ho etsa moraloo ka tshwanelo, ho hlophisa le ho jala ka nako. Ha re qetella selemo sa kotulo, ke rata ho fetisa molaetsa wa tshehetso le kopano jwalokaha re se re ntse lokisetra selemo se setjha sa temo.

Ho basebetsimmoho le rona, re tsitlallela ho leboha ho sebedisana hammoho le lona, thuso ya lona ya kamehla le tshehetso ka ditjhelete lenaneong lona. Ka tshehetso ya lona, re qetella re eme re tiile, mme balemirui ba a tshehetso. Ha re qetella selemo sa temo sa 2022/2023 mme re lokisetra selemo se tlang sa 2023/2024, ha re tsweleng pele ho sebetsa mmoho, le ho kopana, e le ho etsa bonneta ba hore ho ba le indasteri e nang le phaello, e bileng e tshwarellang. Indasteri ena e fepa setjhaba, ke indasteri e nngwe e fang batho mesebetsi, ebile ke motheo wa botsitso le bokamoso ba naha ya rona.

— **Ngaka Sandile Ngcamphalala ke Moetapele wa Ntshetsopele ya Balemirui mona Grain SA.** ■

Bakeng sa kgatiso ya English ya kgwedi ena ya Pula, sebedisa skena bakeng sa khoutu ena ya QR.

Hlahloba ditshenyehelo...

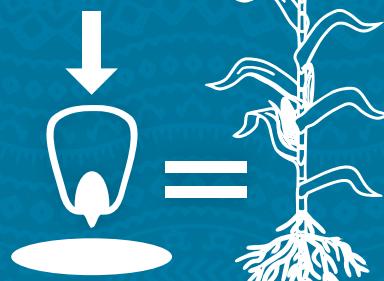
2 Tekanyetso ya theko ya mohlahisi bakeng sa poone le dinawa tsa soya tsa Eastern Higveld bakeng sa selemo sa tlahiso sa 2023/2024.

Tekanyetso ya jwale ya theko ya mohlahisi ya dijothollo bakeng sa kereiti e ntle ka ho fetisia tshilong e haufinyana *	Poone ka theko ya R3 900/t			Dinawa tsa soya ka theko ya R7 800/t		
	4,5	5,5	7	1,5	2,00	3,00
Tlhahiso ya moralo (t/ha)	17 550	21 450	27 300	11 700	15 600	23 400
Boleng bohole ba tlhahiso (R/ha) @ theko e mahareng ya sejalo						
Ditshenyehelo ka kotloloho tse fetohang (R/ha)						
Peo le dipeo tse nyenyanne	2 644,75	3 359,49	4 074,27	1 518,91	1 518,91	1 772,06
Monontsha	5 722,23	6 965,02	8 829,21	4 806,53	5 483,88	6 431,50
Kalaka	272,97	272,97	272,97	-	-	-
Petrolo	1 519,65	1 581,68	1 663,03	1 337,81	1 380,53	1 442,57
Ditokiso	784,86	793,78	807,16	602,89	607,35	616,28
Dithibelalehola	1 504,78	1 504,78	1 504,78	1 617,11	1 617,11	1 617,11
Dibolayadisenyi	960,26	960,26	960,26	420,38	420,38	420,38
Inshorensen ya disebediswa	330,73	404,23	514,47	242,98	323,97	485,96
Theolo ya theko	802,76	925,37	1 091,76	294,36	322,97	374,41
Mosebetsi wa kontrakka	-	-	-	-	-	-
Inshorensen ya dijalo	579,20	707,91	900,98	785,01	1 046,68	1 570,02
Ho fafatsa hodimo	-	-	-	-	-	-
Tswala ya kuno ya tlhahiso	756,11	873,77	1 030,94	581,30	636,09	736,51
Ditshenyehelo tse fetohang tse lekanyetswang tsohle ka kotloloho (R/ha)	15 878,25	18 349,27	21 649,84	12 207,27	13 357,86	15 466,80
Ditshenyehelo tsohle tsa dihlahiswa (R/ha)	3 606,79	3 606,79	3 606,79	3 279,63	3 279,63	3 279,63
Tshenyehelo/ha tsohle pele ho thekiso mmarakeng (R/ha)	19 485,04	21 956,06	25 256,63	15 486,90	16 637,49	18 746,43
Theko e moeding/ha pele ho ditshenyehelo tsa mmaraka le phaello (R/ha)	-1 935,04	-506,06	2 043,37	-3 786,90	-1 037,49	4 653,57
Tshenyehelo tsohle/tone pele ho mmaraka (R/t)	4 330,01	3 992,01	3 608,09	10 324,60	8 318,75	6 248,81

* (R/t) (Theko ha ho hulwa ditshenyehelo tsa mmaraka)

EVERY KERNEL COUNTS

Multiply your maize with one DEKALB seed per hole.

With **DEKALB®**, one seed is all you need! The built-in technology in our maize seed unlocks a world of possibilities for your farm and ensures that one seed per hole is enough. Our **DEKALB** seed bags are available in packages of **2 kg, 5 kg and 30 000 kernels** and you can choose between stacked traits, **Roundup Ready® MAIZE 2** and conventional hybrids. Discover how **Bayer's** crop protection and **DEKALB** advanced genetics can help you gain the **#DEKALBadvantage**.

www.cropscience.bayer.co.za // www.bayer.co.za // Tel: +27 11 921 5002

Bayer (Pty) Ltd. Reg. No. 1968/011192/07. 27 Wrench Road, Isando, 1601. PO Box 143, Isando, 1600.

The registration owner of **DEKALB®** and **Roundup Ready® MAIZE 2** is **Bayer AG, Germany**.

BOIPABALLO: *Diketsahalo*

MOLAO WA BOPHELO BO BOTLE LE BOIPABALLO MOSEBETSING O HALOSA HORE BENG BA MOSEBETSI BA LOKELA HO THEHA SEBAKA SE BOLOKEHILENG SA BOPHELO BO BOTLE BAKENG SA BASEBETSI BA BONA.

Tsena ke ditataiso tse lokelang ho sebediswa:

- Monnga mosebetsi o lokela ho hlophisa tshekatsheko e lokelang ho lokiswa botjha kgafetsa. Moralo wa kamohelo ya ba batjha o lokela ho sebediswa bakeng sa basebetsi bohole ba batjha.
- Basebetsi le bona ba lokela ho hlokomela hore tikoloho eo ba sebeletsang ho yona e bolokehile. Disebediswa di lokela ho hlahlojwa kgwedi le kgwedi, mme diphoso di tsebahatswe kapele.
- Haeba ho na le basebetsi ba fetang 20, ho lokela ho kgethwemoemedi wa tsa polokeyo ho emela sebaka sa tshebetso.
- Basebetsi ba lokela ho tsebahatsa diketsahalo tsohle kapa dikotsi ho moemedi wa tsa polokeyo kapa motataiso pele nako ya ho tjhaisa e fihla. Ditemalo dife kapa dife di lokela ho batliswsa le ho fuputsa mme di rekotwe tokomaneng ya Sehokelo sa 1. Haeba mosebetsi a batla ho fumana tlhokomelo ya bongaka, o lokela ho iswa ngakeng/sepetlele ka ho sebedisa foromo e tshwanelehang ya WcL2.
- Diketsahalo tse ding di lokela ho tsebisswa Lefapha la Kgiro le Mohlahlobi wa tsa Bophelo bo botle le Boipaballo Mesebetsing ke mosebetsi. ■

CHARL SAAYMAN, MOTHUSI WA TSA BOPHELO BO BOTLE LE POLOKEYO HO MEGA HEALTH AND SAFETY

O se ke wa SEBEDISA MEKGWA e potlakang ya ho boloka tjhelete

HO MOLEMO HO AMOHELA HORE KGWEBO YA HAO YA TEMOTHUO KE KGWEBO YA HAO E NYENYANE. HO FELA HO LE JWALO MME O LOKELA HO TSEBISA HORE HO NA LE MESEBETSI YA BOHLOKWA YA TSAMAISO E LOKELANG HO LAOLWA MABAPI LE DITJHELETE TSA HAO TSA LETSATSI LE LETSATSI.

O ka nna wa nahana hore o boloka tjhelete ka ho laola tshebediso ya tjhelete ka bowena, empa ntla ena hangata ha e tsotellwe mme ha se motho e mong le e mong ya nang le tsebo ya ho etsa mosebetsi ona. Akhaontente kapa motshwari wa dibuka tsa ditjhelete o na le boitsebelo ba ho rekota tshebediso ya ditjhelete ka tshwanelo ho tswa diakhaontong tse fapaneng, le ho batlisisa ditshupatefo bakeng sa diakhaonto tsa ditshenyehelo le tsa lekeno.

Ho molemo ho tseba phapano pakeng tsa akhaontente le motshwari wa dibuka tsa ditjhelete ka lebaka la hore ke mareo a atamelaneng empa ke a mesebetsi e fapaneng:

- Batshwari ba dibuka tsa ditjhelete ba rekota ditshebeletsano tsa ditjhelete tsa letsatsi le letsatsi, ha diakhaontente tsona di tadimana le mosebetsi o akaretsang. Batshwari ba ditjhelete ba rekota le ho hlophisa dintilha tsa ditjhelete, ha diakhaontente tsona di sekaseka, di fuputsa kutlwisiso le ho etsa dikgutsufatso tsa dintilha kapa lesedi lena la ditjhelete. Batshwari ba ditjhelete ha ba sekaseke dipalopalo tsena kapa hona ho fana ka keletso ya ditjhelete.
- Diakhaontente di na le boitsebelo ba melao ya lekgetho, ho odita le ho etsa moralo wa ditjhelete mme batho bana ba ka fana ka keletso e batsi e tebileng mabapi le dikgwebo. Ba na le bolaodi ba ho odita, ho hlophisa le ho saenela ditatemente tsa ditjhelete tsa kgwebo.
- Diakhaontente di ka sebetsana le botsamaisi ba dintilha kapa lesedi, tshekatsheko ya ditjhelete le ho hlahisa dipehelo tsa ditjhelete. Ba bile ba etsa bonneta ba hore khamphani e na le ditshwanelo tsohle tse ananelwang ke *South African Revenue Service (SARS)*.
- Batshwari ba dibuka tsa ditjhelete ba etsa mesebetsi ya tsamaiso ya ditjhelete. Ba na le boikarabelo ba ho nyalanya dibuka, ho batlana le mehlala ya ditefo tse sa leshwang, ho lefa bafani ba ditshebeletso kapa bafepedi, ebile ba ka lefa meputso le ho tlatsa foromo ya *UIF/PAYE*. Ha ba ntse ba tswela pele ho o etsetsa mosebetsi, ba ntse ba tswela pele ho o lefisa tjhelete e ngata ho ya ka hora le hora.

Bakeng sa mesebetsi e menyenyane ya ditjhelete le ya tsamaiso, ho tlwaelehole ho qala ka ho hira motshwari wa dibuka tsa ditjhelete ka hore ba lefisa hanyenyane ho ya ka tekanyetso ya hora. Motshwari wa hao wa dibuka hangata o tla sebetsa hammoho le akhaontente, kapa mohlomong ka ofising ya tshebetso ya akhaontente. ■

JENNY MATHEWS, SETSEBI LE MORUELLI WA BOLAODI LE NTSHETSOPELE

PULA IMVULA

Bahlophisi

GRAIN SA: PRETORIA

PO Box 74087

Lynnwood Ridge

0040

■ 086 004 7246

■ www.grainsa.co.za

MOHLOPHISI YA LAOLANG

Dr Sandile Ngcamphalala

■ 082 862 1991 ■ Ofisi: 012 943 8296

■ sandile@grainsa.co.za

MOHLOPHISI WA PHATLALATSO

Liana Stroebel

■ 084 264 1422 ■ Ofisi: 012 943 8285

■ liana@grainsa.co.za

MOLEKANE HO TSA BOPHATLALATSI

INFOWORKS MEDIA PUBLISHING

Motlatso wa mohlophisi - Louise Kunz

■ louise@infoworks.biz

Moetapele wa seholpha - Johan Smit

■ 082 553 7806 ■ Ofisi: 018 468 2716

■ johan@infoworks.biz

Bophatlalatsi - Elizma Myburgh, Jesseme Ross

Lenaneo la Grain SA la Ntshetsopele ya Molemi

BAHOKAHANYI BA NTSHETSOPELE

Jacques Roux

Freestate Botjhabela (Bethlehem)

■ 082 377 9529 ■ jacques.rouxjr11@gmail.com

Johan Kriel

Freestate Bophirimela (Bloemfontein)

■ 079 497 4294 ■ johank@grainsa.co.za

Jerry Mthombothi

Mpumalanga (Mbombela)

■ 084 604 0549 ■ jerry@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8289 ■ Smangaliso Zimbili

Jurie Mentz

Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)

■ 082 354 5749 ■ jurie@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8218

Graeme Engelbrecht

KwaZulu-Natal (Dundee)

■ 082 650 9315 ■ graeme@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

Phumzile Ngcobo (Mothusi: Dundee)

■ 060 477 7940 ■ phumzile@grainsa.co.za

■ Office: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

MJ Swart

Kapa Bophirimela (Paarl)

■ 072 090 7997 ■ mj@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8285 ■ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen

North West (Lichtenburg)

■ 082 877 6749 ■ dutoit@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8290 ■ Lebo Mogatlanyane

Luke Collier

Eastern Cape (Kokstad & Mthatha)

■ 083 730 9408 ■ luke@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8280 ■ Luthando Diko

Cwayati Mpotsyi (Mothusi ofising: Mthatha)

■ 078 187 2752 ■ umthata@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8277

PULA/IMVULA E FUMANEHA

KA DIPUO TSE LATELANG:

Sesotho, English, Setswana, Sezulu le Seqhotsoa.

Articles written by independent writers are the views of the writers and not that of Grain SA.

THIS PUBLICATION IS MADE POSSIBLE
BY THE CONTRIBUTION OF THE MAIZE TRUST

Moralo wa bophelo bo ya diphoofolo o fokotsa

HO YA KA MOKGATLO WA BAHLAHISI BA NAMA E KGUBEDU (*RPO*), MORALO WA BOPHELO BO BOTLE BA DIPHOOFOLO O HLWAYA KGONAHALO YA DIKOTSI TSA BOPHELO BA DIPHOOFOLO, O SENOLA DIKOTSI TSENA TSE KA BANG TENG, O HLWAYA MEKGWA BAKENG SA HO FOKOTSA / LE HO DI FEDISA MME KA HONA O FOKOTSA MONYETLA WA HO HLAHA HA MALWETSE.

Ho lalehelwa ke kgomo e le nngwe ho ka fihla habobebe ho R10 000, ka hona kgomo e le nngwe e shweleng e tshwana le tse ngata bakeng sa molemirui wa mehlape ya dikromo. Maemong a mangata tahlehelwa ena e ka be e thibetswe haeba moralo wa bophelo bo botle ba diphoofolo tsa polasi o ne o le teng ebile o sebediswa ka nako. Lenaneo la bophelo bo botle ba taolo bakeng sa molemirui wa dikromo le boloka tjhelete ka bankeng.

Balemirui ba lokela ho sebedisa moralo wa bophelo bo botle ba diphoofolo e le sesebedisa sa bolaodi, mme ba se e bone e le mosebetsi wa kamehla o se nang molemo wa letho. *RPO* e kgothaletsa hore moralo wa bophelo bo botle ba diphoofolo o lokela ho thehwa hodima boiphihlelo ba polasi le mathata a yona, ka lebaka la hobane mesebetsi ya polasi e a fapania. E lokela ho kgona ho thusa molemirui ho hlwaya le ho laola mathata a ikethileng a bophelo bo botle a polasi ka nngwe eo a e reretsweng, ho ntlatatsa le ho baballa boiketlo ba diphoofolo.

Ho molemo hore molemirui ka mong a sebedise lenaneo le lokileng la bophelo bo botle ba diphoofolo.

Ho sebedisa moralo wa bophelo bo botle ba diphoofolo ho molemo haholo ho feta feela ho baballa diphoofolo. Ho ka thusa diphoofolo ho dula di le maemong a matle, ho tswala namane e kwenneng e anyang hantle, esita le ho thusa kgomo hore e tle e boele e emare hape. Kgomo e sa tswaleng e baka tahlehelwa e ngata ya ditjhelete bakeng sa mosebetsi wa temothuo – mme 5 kg e lahlehileng ho ya ka namane ka nngwe ho holeng ha yona ho manamane a 100 ho ka baka tahlehelwa ya R15 000, e leng tjhelete e ngata haholo.

Phesente e eketsehang ya ho tswalwa ha manamane ho tlaha ho 70% ho isa ho 80%, le hona ho lebisa ho phetoho e kgolo. Ho ya ka namane e ntseng e nyanya ya theko ya R30 ka kilogramo ka nngwe, phetoho ena e ka bolela keketseho ya R66 000. Motho a ka sebedisa tjhelete bakeng sa ntho e itseng!

Ha se feela moralo wa bophelo bo botle ba diphoofolo bo ka eketsang diphesente tsa tswadiso ya ho ba le manamane. Ha dintlha tsople tsa tsamaiso ya polasi di entswe ka nepo, di tla nnetasfa ho ba le phesente e lokileng ya ho ba le manamane. Phepo e lekaneng ya dijo tse nang le boleng ka nako tse nepahetseng ke ya bohlokwa bakeng sa namane e hodileng hantle esita le ho baballa phesente e lokileng ya kgodiso ya namane.

Ho molemo hore molemirui ka mong a sebedise lenaneo le lokileng la bophelo bo botle ba diphoofolo. Ho **Thebole ya 1**, ho bontshwa mohlala wa lenaneo la bolaodi ba bophelo bo botle bakeng sa tshebetso ya kgodiso ya manamane nakong ya selemo.

RPO e bontsha metheo e mmedi e boboibe ya moralo ofe kapa ofe o hlwahlwa wa bophelo bo botle ba diphoofolo:

- Ngaka ya diphoofolo e nang le boitsebelo kapa setsebi sa mehlape ya diphoofolo.
- Molemirui ya sebedisang lenaneo ka hloko, o na le tshebetso e ntle ya ho boloka direkoto mme o kgema le dikgothaletsa tsa ngaka ya diphoofolo.

Hang ha o se o lokisitse lenaneo la hao, ikopanye le ngaka ya hao ya diphoofolo ebe o le fetola ho tshwanelia mesebetsi ya temothuo ya hao. Dingaka tsa diphoofolo hangata di na le tshebetso e nang le dintlha tse tshwanelehang tsa lesedi moo ho qhoma ha malwetse ohle ho tsebahatswang.

Balemirui ba na le boikarabelo ba ho hlahisa dihlahlisa tse bolokehileng mme moralo wa bophelo bo lokileng ba diphoofolo ke ntho ya bohlokwa bakeng sa ho tshwarella ha hao.

botle ba mehlape DITAHLEHELO

1 Lenaneo la taolo ya bophelo bo botle bakeng sa tshebetso ya kgodiso ya manamane.

KGWEDI	SEPT	OCT	NOV	DEC	JAN	FEB	MAR	APR	MAY	JUN	JUL	AUG
DIKGOMO												
Tlhahiso	Manamane			Sebeletsa			Kemaro	Boantshi	Thekiso ya dikgomo tse tsfetseng le tse sa emarang			
Lenaneo la kentelo	Vibriosis, Feberu ya Rift Valley	RB51 dik-gomo tse sa emarang					Multimun with Se	Pasteurella BVD	Black quarter, botulism and anthrax	Vithamine ya A, D, E	Feberu ya Rift Valley	Bolvetsi ba letlalo le menahanang, E.coli
DITHOLE LE DIPOHWANA TSA MANAMANE												
KGWEDI	SEPT	OCT	NOV	DEC	JAN	FEB	MAR	APR	MAY	JUN	JUL	AUG
Dilemo (dikgwedi)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Tlhahiso								Rekisa manamane le dipohwana tsa manamane				
Lenaneo la kentelo				Dithole tsa BM	Black quarter, botulism and anthrax, Pasteurella BVD, IBR P13 (heifers)	Multimun with Se		RB51 Kentelo ya bobedi ya dithole	Vithamine ya A, D, E	Feberu ya Rift Valley	Vibriosis, dithole tsa BM, lumpy skin disease	
DITHOLE (1-2 DILEMO)												
KGWEDI	SEPT	OCT	NOV	DEC	JAN	FEB	MAR	APR	MAY	JUN	JUL	AUG
Dilemo (dikgwedi)	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Lenaneo la kentelo						RB51	Multimun with Se		Blackleg, botulism and anthrax	Vithamine ya A, D, E	Feberu ya Rift Valley	Lumpy skin disease, Pasteurella, BVD, IBR, P13
DITHOLE (2-3 DILEMO)												
KGWEDI	SEPT	OCT	NOV	DEC	JAN	FEB	MAR	APR	MAY	JUN	JUL	AUG
Dilemo (dikgwedi)	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
Lenaneo la kentelo	Vibriosis					RB51	Multimun with Se		Blackleg, botulism and anthrax	Vithamine ya A, D, E	Feberu ya Rift Valley	Lumpy skin, Pasteurella, BVD, IBR, P13
DIKGOMO TSA NAMANE YA PELE												
KGWEDI	SEPT	OCT	NOV	DEC	JAN	FEB	MAR	APR	MAY	JUN	JUL	AUG
Dilemo (dikgwedi)	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
Lenaneo la kentelo	Vibriosis					RB51	Multimun with Se		Blackleg, botulism and anthrax	Vithamine ya A, D, E	Feberu ya Rift Valley	Lumpy skin, Pasteurella, BVD, IBR, P13
DINWAMADI TSE KA HARE TSE ETSALANG KGAFETSA DIKGOMONG												
KGWEDI	SEPT	OCT	NOV	DEC	JAN	FEB	MAR	APR	MAY	JUN	JUL	AUG
Dibokwana tse tjhitja		Diphoofofolo tsohle, hlokomela diphoofofolo tse nyenyanekoa ho qolleha										
Liver fluke	Kalafo ka morero: Diphoofofolo tsohle			Kalafo ka mokgwa o itseng: Diphoofofolo tsohle				Kalafo ka morero: Diphoofofolo tsohle				Kalafo ka mokgwa o itseng: Diphoofofolo tsohle
Conical fluke								Hlokomela conical fluke dikgweding tsena ka ho qolleha				
Tapeworm and coccidia		Tapeworm: Manamane a nyanyang selemo sohle						Coccidia: Manamane a manyenyane a selemo (3 diveke+)				

PIETMAN BOTHA,
MOTHUSI YA IKEMET-
SENG WA TEMO

Lenaneo le fetolang bophelo

Dithupello di ruta boitsebelo ba ho etsa mosebetsi

NAKONG ya kgwedi ya Motsheanong, ho bile le dithupello tse nne tse neng di tshwaretswe mane lebatoweng la Dundee mabapi le polantere le sefafatsi se seholo. Dithupelo tsena tsohle di ne di tshehedsitswe ke *Maize Trust* mme Paul Wiggill, ho tswa sebakeng sa Bergville, e ne e le mokwetlisi.

Paul o ile a fana ka pehelo ya hore balemirui ba bangata ba jala ka matsoho, ka lebaka leo kwetlisong ena ho ne ho sebediswa mokotlana wa dipeo. 'Ka kakaretsio motho e mong le e mong o nahana hore ho bobebbe, empa motho o lokela ho latela mokgwa wa tshebetso bakeng sa ho fumana diphetlo tse lokileng. Batho ba bangata ba kenya dikhemikhale ba bile ba sa hlatswe setshelo seo, athe ba bang ba ne ba sa tsebe kamoo ba ka lokisang mokotlana wa dipeo ka teng haeba o sa sebetse hantle, empa jwale ba se ba tseba.' O ile a re balemirui ba ne ba thahasella ho ithuta mme ka hona ba ile ba botsa dipotso tse ngata.

Dintlhla tse ding tse tswang ho balemirui:

- Re ile ra ithuta ho jala ho ya ka ditekanyetso tse itseng, bohole bo tshwanelahang pakeng tsa dipeo esita le bongata ba monontsha di lokela ho sebediswa. Re bile ra ithuta ka ditekanyetso tsa sefafatsi se phatlaletseng le kamoo o ka hlahllobang ka teng hore bongata ba dipeo le monontsha tseo re di sebedisang, di nepahetse.
- Teori e ne e hlile e ruta tse ngata mme e hlasisitswe ka mokgwa o ka utlwisiswang habobebe. Re ile ra nolofaletswa dipalo mme ra fuwa dikarete ho sebetsa ka tsona, e leng ntho e ileng ya thusa haholo. Re bile ra ithuta kamoo re ka methang masimo a rona ka teng, e leng ntho ya bohlokwa ho e tseba pele o ka qala ho fafatsa.
- Nakong ya ho sebedisa matsoho, re ne re sebetsa bohole mme ra tshwanelahoa etsa ditlhakisetso tsohle. Ena e ne e ntho ya bohlokwa hobane e ile ya re hlokomedisa kamoo re ka lokisang bothata bofe kapa bofe boo re ka tobangan le bona mabapi le mokotlana wa dipeo.

Ka letsatsi la thupello mane Mhlungweni, balemirui ba ithutile kamoo ba ka lokisang mokotlana wa dipeo ka teng.

Balemirui ba neng ba tlie thupellong mane Siyalima Siyaphambile, ba ne ba thahasella ho ithuta.

Balemirui ba kgothetseng BA DULA BA NA LE TSHEPO

BALEMIRUI ba sebetsa ka thata masimong, mme ka tsela e jwalo, ho ile ha tshwarwa dikopano tse tsheletseng feela mabatoweng a fapaneng. Tabakgolo e ne e le ho lekola kgafetsa dijalo mane lebatoweng, ho ithuta ka tsa selemo se felang esita le ho etsa moralo bakeng sa selemo se setjha se tlang.

Ditho tsa Sehlopha sa Thuto sa Driefontein tse nang le mapolasi mane Mpumalanga di ile tsa kopana le motataisi wa tsona, e leng Timon ya tswang ofising ya ntshetsopele ya lebatowa ya Louwsburg ka la 17 Motsheanong. Sebaka sena se ile sa sokola ka pula selemong sena sa temo.

Masimo a mangata a se a tlwaetse ho tlala mongobo haholo, mme ka hona selemo sena e bile se thata haholo. Theko ya disebediswa e ntse e ba bothata mme erekaha jwale kotulo e hlile e sa atleha, balemirui ba bangata ba kgathatsehile hore ebe ba tla kgona ho reka disebediswa na, empa leha ho le jwalo ba ntse ba dutse ba kgothetse.

Timon o ile a re: 'Ke monyetla o mokaakang wa bohlokwa wa ho etela balemirui ba ka – ke rata ho ba kgothatsa hore ba tswele pele, ba se ke ba nyahama. Ena ke nako e ntle ya ho bona tse etsahetseng le tseo re ka beng re di entse ka tsela e nngwe e fapaneng, e le ho leka ho hola dikelellong tsa rona le boitsebelong ba rona jwaloka balemirui ba hlwahlwa. Tshepo ya rona kamehla ke ho fumana molemirui e mong ya latelang ho tswa dihlopheng tseo.'

Balemirui ba ithutile haholwanane ka ho etsa ditekanyetso le ho fafatsa bakeng sa ho fedisa lehola ka katilehu nakong ya thupello mane Mkheleni.

Balemirui ba mmalwa ba Driefontein ba tataisitsweng ke Timon Filter. ■

